

יחי המלך

קונטרס שבועי בענייני גאולה ומשיח

משיחות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א מליובאוויטש

גליון תשעה

ערב שבת קודש פ' שמיני, מבה"ח אייר ה'תשס"ט
שנת הקהל

יוצא לאור על-ידי

תלמידי ה'קבוצה', 'חילולי בית דוד' - בית משיח 770

במסגרת אגודת חסידי חב"ד באה"ק תחת נשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

שנת השישים לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א וק"ז שנה להולדתו

יחי אדונו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

מוקדש

לכ"ק אדמו"ר שליט"א

מלך המשיח

מהרה יגלה אכיו"ר

לזכות

חנה תחיי גינזבורג

לרגל הגיעה לגיל המצוות לאויושי"ט,

ביום א' דחג הפסח - ט"ו ניסן,

היי' תהא שנת סגולות טובה

ולזכות אחי' ואחיותי' שיחיו

נדפס ע"י הוריהם

הרה"ת ר' יעקב מיכאל הלוי וזוגתו מרת אסתר שיחיו

גינזבורג

נדפס לעילוי נשמת ר' אורי אהרן יואל ביר יוסף אר' לייב זיל חוב' פאולין רות ביר יצחק עיה
ולענין ר' יוסף אר' לייב ביר משה באר חוב' מרת חשא ביר נטע אורי עיה ולענין ר' מאיר ביר צבי עיה שמאל
ו'הקיצו ורגנו שוכני עפר" והם בתוכם, ולזכות כל משפחותיהם שיחיו — לשפע ברכות עד בלי די

ב"ה

3 דבר מלכות

אולי ישנו עקשן אחד שיפעל כבר את ביאת משיח... / משיחת אחשי"פ החשכיה

6 זמן הגאולה

אם אין לו רבי - איך תהי' לו שייכות עם השכינה?... / פרשת השבוע באור הגאולה

10 ניצוצות של משיח

כשיאמרו בפשיטות ובלי שום פקפוק - זה יתקבל! / קטעים קצרים בעניני נאולה ומשיח

11 המעשה הוא העיקר

שסוף-כל-סוף ימצאו עשרה עקשנים ש"יחנקשו"... / הוראות למעשה בפועל

14 כתב-יד-קודש

גילוי חדש בחזרת מאמר בפעם השישית / צילום מהגהת הרבי על שיחת ש"פ שמיני השי"ח

המדור "זמן הגאולה" מוקדש

לזכות ר' מיכאל נחמיה בן חוה אסתר וזוג' רחל יפה בת מינדל שיחיו

ולזכות מרת חי' רחל בת שפרינצא שנאל שתחי'

ולזכות אורי אהרן יואל בן מינדל וזוג' בתיה דות בת שרה שיחיו

וילדיהם: שטערנא שרה ושמואל שיחיו

ולזכות שושנה חסיה בת מינדל לזיווג הגון, ולזכות דוד יעקב בן מינדל לרפוש"ש בגור' ולזיווג הגון ולזכות יוסף יצחק בן דייוול פרומה לברכה והצלחה בגור' ולזכות צבי בן חי' רחל לרפוש"ש וקרובה

המדור "ניצוצות של משיח" מוקדש לזכות

הרה"ת ר' מנחם מענדל הלוי וזוג' מרת נחמה פייגא שיחיו

וילדיהם: שולמית ובעלה הרה"ת דוד הלוי ובניהם: נתן הלוי ויוסף יצחק הלוי ש' לאבקובסקי

מאיר שלמה הלוי, חנה שרה, לוי יצחק הלוי וחוה מוסיא שיחיו שגלוב

פ"ג א"ה אפצור

אז מען חזר'ם א מאמר זעכטיג מאל דער הערם מען עצם, וכן הי'ן פעמים

שנהו כדכ"ק אדמו"ר נ"ע במאמרי אביו ב"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע, וזאלת'ן

אז (למחבר) אם הפי' הוא שכלל פעם הי' חוזר באיזה חוס' ביאור, אגב

זענה אדמו"ר הכ"ם שלא דוקא, וזאל ע"ד, אם מחוסף גם בהשגה, זענה

סבדאי, וזמו ההוספה בין פעם הראשון, לפעם השני, כן בין פעם

החסיים וחשק לפעם השנים, הרי שגם במאמר שב"ק אדמו"ר מהר"ש כבר

אמרו לפני כ"ק אדמו"ר נ"ע ביהידוח וגם ברבים, כי ה"סדר" הי' מקודם

הי' אומר לפני בניו ביהידוח (או רק לפני כ"ק אדמו"ר נ"ע) ואח"כ ג

ברבים (לפעמים הי' להיפך), הרי שהגם שאמרו ברבים וגם ביהידוח משה

פעמים (לא פחות משנים) וגם נמשך בזה גילוי השי"ת, וא"כ גם בהמאמר הי'

מכיוון שיצא לאור, וכדאי הי' זה בהסגרה פרטית, א"כ הוי זה גילוי

חדש, וצריך לקולטו עד המועד השני, ולכן גם אחתיל בקטע ממאמר זה

בהמאמר ד"ה עשר הקשר בזמן אי' ששירת המלאכים פועל בטול

חומרם, ולכאן א"ם, דהרי מדבר בענין מלאכים, ומה שייך שם ענין חומר

כזה שצריך לבטלו, אך הענין הוא דמבואר בהמשך דר"ה דהאי שהא אשר

ככל דבר יש חומר וצורה שהוא גוף זנפס, וא"כ במלאכים, הגם שהחומר

אינו מבלבל, אך ס"ם אינו בטל, לזאת הוא ענין השירה, ולבאר זה

בעבודה, וז"ל: * ואצ"ל אני רחוק מאלהי, והוא י"ב זה ספ"ט חמ"א

בענין אהי"ר עניני עבודה, והב' בענין עבודת המלאכים, זענה לו

רכנו על השאלה הא', וז"ל: שאלה הב' ענתו בענין עבודת המלאכים אין

זה נזעק לו בעבודתו ולכן אינו עונה ע"ו.

מחמת טובה

המדור מוקדש לעילוי נשמת ר' יהודה ב"ר צבי הירש ע"ה סטראל - נפטר ביום כ"ז אלול

ולע"נ זוגתו טשרנא גיטל בת ר' יעקב ע"ה - נפטרה ביום ה' טבת

יה"ד שתיכף ומיד יקיים היעוד "הקיצו ורגנו שוכני עפר" והם בתוכם, בגאולה האמיתית והשלימה

נדבת בנם - יבלחט"א - הרה"ח שמואל סטראל ומשפ' שיחיו

גילוי חדש בחזרת מאמר בפעם הששים

בקשר עם שנת השישים לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, הבאנו צילום מיוחד מהגהת הר"ד מהתועדות ש"ק מברכים אייר, פ' שמיני ה'שית' (השיחה בשלימותה (כפי שהוגהה ע"י כ"ק אד"ש בלה"ק) נדפסה לראשונה בהוצאה החדשה של "שיחות קודש" ה'שית' ע' 29 ואילך)

פענוח הכתי"ק (בא בהדגשה):

כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ סיפר ב"ב תמוז תרצ"ב, אז מען חזר'ט א מאמר זעכציג מאָל דער הערט מען עצם. וכן היו פעמים שנהג כך כ"ק אדמו"ר נ"ע במאמרי אביו כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע. ושאלתי אז אם הפיל הוא שבכל פעם הי' חוזר באיזה תוס' ביאור, וענה כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ שלא דוקא. ושאלתי עוד, אם מתוסף גם בהשגה. וענה שבודאי **ולפעמים** – כמו ההוספה בין פעם הראשונה לפעם החמישים ותשע כן בין פעם החמישים ותשע לפעם השישים. הרי שגם במאמר שכ"ק אדמו"ר מהר"ש כבר אמרו לפני כ"ק אדמו"ר נ"ע ביחידות וגם ברבים – כי הסדר – **לפעמים תכופות** – הי' שמקודם הי' אומר לפני בניו ביחידות (או רק לפני כ"ק אדמו"ר נ"ע) ואח"כ ברבים (לפעמים הי' להיפך), הרי שהגם שאמרו ברבים וגם ביחידות כמה פעמים (לא פחות משנים) ומ"מ נמשך בזה גילוי חדש **גם בחזרתו, וגם בחזרתו בפעם השישים**. וא"כ גם בהמאמרים הנ"ל מכיון שיצאו לאור, ובודאי הי' זה בהשגחה פרטית, א"כ הרי זה גילוי חדש, וצריך לקולטו עד המועד השני. ולכן גם אתחיל בקטע ממאמר זה.

ג. בהמאמר ד"ה עשר תעשר בסופו אי' ששירת המלאכים פועל בטול חומרם. ולכאן א"מ, דהרי מדבר בענין מלאכים **למעלה** ומה שייך שם ענין חומר כזה שצריך לבטלו, אך הענין הוא דמבואר בהמשך דר"ה דהאי שתא אשר בכל דבר יש חומר וצורה שהוא גוף ונפש. וא"כ במלאכים, הגם שהחומר אינו מבלבל, אך מ"מ אינו בטל, לזאת הוא ענין השירה. ולבאר זה בעבודה **בהנוגע אלינו** –

ומדגיש הנני בהנוגע אלינו, והוא ע"פ מה שפעם אחת שאל א' אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ב' שאלות א' בענין אהוי"ד עניני עבודה, והב' בענין עבודת המלאכים. וענה לו רבנו על השאלה הא', **ובנוגע לשאלה הב' כתב לו שענין עבודת המלאכים אין זה נוגע לו בעבודתו ולכן אינו עונה ע"ז.**

בימין העמוד כתב כ"ק אד"ש (הוראה למניחים): * **התחלת שורה.**

אולי ישנו עקשן אחד שיפעל כבר ביאת משיח...

מגיע זמן שרק אחד מחמש מאות ירצה לצאת מהגלות, אף שכל השאר הם גם כן בני אברהם יצחק ויעקב, וכולם גם שמעו שמושה רבינו בישר בשמו של הקב"ה שהגיע הזמן ד"פקד פקדתי", ואעפ"כ צועקים נהי' כגוים!... ● ד' ימים קודם לקחו את הטלה וקשרוהו לכרעי המטות, ואעפ"כ כשהגיע היום האחרון רצו כולם להשאר, ורק אחד מחמש מאות לא התפעל, וגם לא הכין שום צידה! ● מודיעים לאותו אחד שביכולתו לפעול שיהי' רק אחד מחמישים, ובאם יתעקש - יפעל שיהי' רק אחד מחמש, ובאם יעבוד יותר קשה - יפעל שמזויינים יצאו כל בני ישראל ● משיחת אחרון של פסח ה'תשכ"ה - בלתי מוגה תרגום חפשי ללשון הקודש - בעריכת מערכת "יחי המלך"

לגאולתינו עתה:

לכאורה יכולים לטעון, כיצד אפשר לתבוע מיהודי לבער את היצר הרע הפרטי ולהתגבר על הסביבה כו', כאשר ישנו ה"אקדמי" טענתו² שסביבתו הקרובה וגם הרחוקה אינם כן, על-דרך "אחד הי' אברהם"³ וכל

א. אחרון של פסח ענינו הוא גאולת משיח (לפי שמאיר בו הארת גילוי המשיח¹).

ולכאורה, איזה קשר ושייכות יש למשיח עם פסח, הרי הגאולה העתידה תהי' מגלות אדם ולא מגלות מצרים?

והביאור הוא, שכל זמן שלא באה הגאולה ע"י משיח, עדיין לא נשלמה גאולת מצרים.

ב. והנה, מגאולת מצרים ישנה הוראה

(2) זהר ר"פ וישב (קעט, ב). וראה נדרים לב, ב (ובפ' הרא"ש). קה"ר פ"ד, יג. פ"ט, טו (ח). ועוד.

(3) יחזקאל לג, כד.

(1) "היום יום" כב ניסן. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1298.

העולם הי' מעברו השני (שזה בא ביחד עם שאר הירושות שירשנו מאברהם אבינו), ותובעים ממנו לא רק שלא יתפעל, אלא גם שהעולם יראה אצלו על המשקוף את הדם, עד שפרעה עצמו יבוא ויאמר לו – אנא לך לקבל את התורה, ושעוד יתן לו כסף וזהב!... הנה רואים ביציאת מצרים, שלא רק "חצי" מבני ישראל לא יצאו (או לכל-הפחות קרוב לחצי), אלא כמרז"ל על הפסוק "וחמושים עלו בני ישראל" – ש"חמושים" הכוונה אחד מחמש, כלומר, שבפועל רק אחד מחמשה מבני יצא ממצרים! אח"כ יש דעה שני⁵ האומרת שרק א' מחמישים יצא, ודעה שלישית⁶ אומרת שרק א' מחמש מאות, והשאר רצו להשאר במצרים.

ולכאורה דרוש ביאור מהי המחלוקת במדרש הנ"ל – שאחד אומר שיצאו א' מחמש, בא תנא שני ואומר "שבח" על בני שרק א' מחמישים, ותנא שלישי אומר "שבח" שזה הי' א' מחמש מאות?...

ג. אלא שהמדרש בא ללמדנו הוראה באיזה אופן תהי' הגאולה עתה, שהיא סיום וחותרם גאולת מצרים

– שאחרון של פסח הרי מסיים ("שליסט אפ") את יום הראשון דחה"פ, והיום הראשון דפסח הוא מורה דרך והוראה כיצד להגיע לאחרון של פסח, היינו, שיום הראשון דפסח מלמדנו באיזה אופן צריכה להיות ההכנה להגאולה דמשיח, וע"י העבודה דיום א' של פסח באים להגאולה דמשיח באחש"פ –

וההוראה היא:

מגיע זמן שרק אחד מחמש מאות ירצה לצאת מהגלות, אף שכל השאר הם גם כן בני אברהם יצחק ויעקב, וכולם גם שמעו שמשה

(4) בשלח יג, יח. מכילתא עה"פ, הובא בפרש"י עה"פ.
(5) ריעא מהימנא בזח"ג קח, ב. מכילתא שם.
(6) מכילתא שם.

רבינו בישר בשמו של הקב"ה שהגיע הזמן ד"פקד פקדתי"⁷, ואעפ"כ צועקים נהי' כגוים!...

שומעים ממשה רבינו שהוא יוליכם במדבר העמים, ושמה יהיו להם תרי"ג מצות במקום הז' מצות בלבד שיש להם פה (במצרים), והיציאה לא תהי' בחשאי אלא ב"שטורעם", וד' ימים קודם לקחו את הטלה באופן כזה שהיכן שרק פנו ראו אותו – מאחר וקשרוהו לכרעי המטות, ואעפ"כ כשהגיע היום האחרון רצו כולם להשאר, ורק אחד מ-500 לא התפעל מכך, וגם לא הכין שום צידה! ועד"ז הוא גם בגאולה האמיתית והשלימה מהגלות הנוכחית:

הגאולה העתידה לא תבוא ע"י רדיפה אחרי הגוים, כולל ה"גוים" מבני ישראל ("די אידישע גוים"), והגוי אשר בקרבך, אלא דוקא ע"י ה"קחו לכם צאן"⁸, וע"י שזה יהי' בפרסום. ומה שישנם ארבע מאות תשעים ותשע איש נגדו, ובינתיים הרי יבזו אותו – הנה, ע"י עמידתו בתוקף, אזי מ-499 נהי' 49, עד שזה הופך לארבע בלבד...

ואע"פ שכשמישיח יבוא, הוא יקלקל לו את העבודה ("דעם דזשאב"), את הרבנות, את כתיבת החיבור ומכירתו, והוא יתבטל לגמרי ממציאיותו ("אינגאנצן אויס מהות") ויתבלבל – אבל אולי ישנו אחד מחמש מאות שהוא בטלן ורוצה שמישיח יבוא, אזי מודיעים לאותו אחד שביכולתו לפעול שיהי' רק אחד מחמישים, ובאם יתעקש – יפעל שיהי' רק אחד מחמש, ובאם יעבוד יותר קשה – יפעל כפירוש השני⁹ ב"וחמושים", שמזויינים יצאו – בכלי זיון, כל בני ישראל, ללא הבט על כך שהיו עבדים מרודים במצרים מאתיים ועשר שנה.

(7) שמות ג, טז.

(8) בא יב, כא.

(9) רש"י בשלח שם ממכילתא שם.

ש"איני מבקש כו' אלא לפי כחן" כנ"ל).

ובמה מתבטאת עבודה זו – הרי זה ג"כ בפשטות: בהוספה בתורה ובמצוות, בלימוד התורה – נגלה דתורה ופנימיות התורה, ובקיום המצוות בהידור.

כולל ובמיוחד בענין שהזמן גרמא – קיום המנהג (כפי שאדמו"ר הזקן כותב בסידורו) לומר (וללמוד) פרקי אבות (אחר תפלת מנחה¹⁰) בשבתות בין פסח ועצרת, ובכל שבתות הקיץ.

ונוסף על הוספת עצמו בזה – צריכים להשפיע גם על אחרים שיוסיפו [ובפרט אם אצלו (המשפיע) בעצמו הי' חסר קודם בשלימות קיום עבודתו, צריך הוא הרי להוסיף בזה כפליים לתושי', כולל ע"י השפעה על אחרים בזה], ובכללות העבודה דהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה שמביאה במיוחד "אתי מר" דא מלכא משיחא.

וכל זה – מתוך הצפי' והתשוקה וכו' חזקה להגאולה¹¹ – "אחכה לו בכל יום שיבוא"¹², כפי שאומרים בכל יום בתפלה: "ותחזינה עינינו בשוּבך לציון ברחמים", ו(בימי החול) – "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח". וכמדובר כמ"פ.

ויה"ר שע"י כל החלטות טובות אלו דבנ"י בכל מקום שהם להוסיף בעבודתם, ועאכו"כ ע"י קיום החלטות בפועל – שזה יפעל כבר את פעולתו ומיד, ויביא את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות,

ועוד ועיקר – **תיכף ומיד ממש.**

(ב' קטעים משיחת ש"פ שמיני, מבה"ז וער"ז אייר ה'תנש"א – מוגה, תרגום מאידית*)

10 וראה רמב"ם הל' מלכים רפי"א: "כל מי שאינו מאמין בו (במלך המשיח), או מי שאינו מחכה לביאתו כו". וראה לקו"ש וישב תשמ"ז בסופו. וש"נ.
12 נוסח "אני מאמין". וראה לקו"ש חכ"ג ע' 394.
(* התרגום הוגה ותוקן מחדש על-ידינו. המו"ל.)

10 ולהעיר מהמנהג המפורסם ללמוד ולחזור חסידות לאחר תפלת מנחת שבת. אבל מובן, שזהו בהוספה על קיום דברי אדה"ז בסידורו בנוגע אמירת פרקי אבות בשבתות אלו.
11 בל' חז"ל – "צפית לישועה" (שבת לא, סע"א).

המדור מוקדש

לעילוי נשמת הרה"ג הרה"ח ר' חיים משה יהודה בהר"ר ירמיהו הכהן ולאה ע"ה בלוי מו"ל כת"י הראשונים, רב בית כנסת ומנהיג רוחני במשך יובל שנים, וזיכה אלפים במצוות תפילין ומזוזה נפטר ג' אייר ה'תשס"ג, לסדר "אמור אל הכהנים" ולע"ז זוגות הרבנית חנה חי' הנה בת ר' מאיר שמריהו ורחל – נפטרה י"ג כסלו ה'תשמ"ג יה"ר שתיכף ומיד יקיים היעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והם בתוכם, בגאולה האמיתית והשלימה

כל יהודי, אנשים נשים ואפילו טף, יש לו אחריות להוסיף בעבודתו להביא את משיח צדקנו בפועל ממש!

[. .] ומזה ישנה גם הוראה בנוגע לעבודת בני, ובענין שהזמן גרמא – להביא את הגאולה האמיתית והשלימה:

יהודי יכול הרי לטעון: כיון שהוא מדוד ומוגבל, כולל מצד ההגבלות דטבע העולם, וחלק חשוב מהיום הוא עסוק (ע"פ תורה) בדברי רשות אכילה שת' שינה, ובפרט בזמן הגלות כשישנם כמה מדידות והגבלות והעלמות על עבודת ה' בשלימות וכו' וכו' – אין לו לכאורה אפילו כח לעשות עבודה קטנה יותר, עאכ"כ אין לו כח להביא את הגאולה האמיתית והשלימה!?

אומרים לו – שביאת המשיח תלוי ב"מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות" דוקא, וכיון שהגאולה עדיין לא הגיעה, ה"ז גופא רא' שהדבר תלוי ב"מעשינו ועבודתנו" דדורנו זה.

ואדרבה: דוקא ע"י עבודה זו במדידות והגבלות ובהעלם והסתרה (שבאה מגבורה) – דוקא בזה טמונים כחות נפלאים – שיש בכחם להביא את הגאולה. וכפס"ד הרמב"ם¹ שע"י מצוה אחת יש בכחו של יהודי להכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

וכיון ש"אני נבראתי לשמש את קוני"² – כל יהודי, אנשים נשים וטף, ו"אני מבקש כו' אלא לפי כחן"³ [ולא רק ש"מבקש כו' לפי כחן" אלא שהקב"ה גם מסייע בעבודה זו ו"הקב"ה עוזרו"⁴] – מובן שלכל יהודי יש את הכחות לעשות את "מעשינו ועבודתנו" לשמש את קונו,

ולעשות זאת בשלימות – לא רק כמסייע ועוזר לזולת, אלא שהוא בעצמו עושה את העבודה, לפום שיעורא דילי, בשלימות; עד שנעשה "שותף להקב"ה" בעבודה זו, ושותף אמיתי אינו רק מסייע וכו"ב, אלא שהוא שותף בכל הפרטים וענינים ובאחריות הדבר וכו'.

– וכל זה הוא בהוספה על כך שיהודי, בהיותו "חלק אלוקה ממעל ממש"⁵, "חלק הוי' עמו"⁶, יש לו הכחות הגדולים ביותר לפעול את הענינים הגדולים ביותר. עד שיש לו הציווי "קדושים תהיו כי קדוש אני"⁷, וכידוע הפירוש⁸ בזה ש"יכול כמוני"⁹ **בניחותא**.

[. .] **ובפשטות:**

כל יהודי, אנשים נשים ואפילו טף, יש לו אחריות להוסיף בעבודתו להביא את משיח צדקנו בפועל ממש!

ומזה מובן, שאין מקום כלל שבמקום לפעול בעצמם יסמכו על אחרים או יטילו את העבודה על אחרים – אלא שזו היא העבודה **דכל אחד ואחת**, כאו"א צריך לעשות בעצמו את העבודה "לשמש את קוני" (שלשמה "אני נבראתי"), ובודאי שיש לו הכחות ע"ז (כיון

- 1) ה' תשובה פ"ג ה"ד.
- 2) משנה וברייתא סוף קידושין.
- 3) במדב"ר פ"ב, ג.
- 4) סוכה נב, ב. ב. קידושין ל, ב. וראה תניא פ"ג.
- 5) תניא רפ"ב.
- 6) האזינו לב, ט.
- 7) ר"פ קדושים. וראה פרשתנו יא, מד.
- 8) מאור עינים עה"פ. וראה אוה"ת ר"פ קדושים.
- 9) לקו"ש ח"ז ע' 321.
- 10) תו"כ עה"פ.

ומה שזה לוקח זמן – זהו רצון הבורא. וכשם שאז נהגו בתוקף כך צריכים להתנהג עכשיו כו', מפני שרק ע"ז יביאו את הגאולה. ד. [.] הוראה* נוספת שאנו למדים בקשר עם הגאולה העתידה:

באחרון-של-פסח מפטירין "עוד היום בנוב לעמוד וגו"¹⁰, לפי שבליל פסח היתה מפלתו של סנחריב¹¹.

ולכאורה תמוה: הרי מפלת סנחריב היתה בליל א' דחג הפסח ולא באחש"פ?

והענין, לפי שבהפטרה זו מבואר נצחונו של חזקי, שביקש הקב"ה לעשותו **משיח**¹² ובאחש"פ מאיר גילוי הארת משיח.

ועוד יותר: כו"כ פרטים המבוארים בהפטרה זו לא נתקיימו בנצחונו של חזקי ויתקיימו בביאת משיח צדקנו¹³, כמו "וגר זאב עם כבש וגו"¹⁴, וגם ענין קיבוץ גלויות וכו'.

והנה מסופר שחזקי בטח בה' לגמרי, עד שאמר "אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ו[אפילו] לא לומר שירה אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה"¹⁵, ואף ששבנא וסיעתו, שהם היו הרוב בסנהדרין, אמרו שע"פ תורה

(* להבנת ושלימות הענין בסעיף זה הוצרכנו לשלב בו קטעים משיחת אחש"פ ה'תשל"ב (נדפסה בה"ק בלקו"ש ח"ז ע' 274-5). **המו"ל**.

10) ישע"י, לב ואילך.

11) שו"ע אדה"ז אר"ח סי' ת"צ סי"ג.

12) סנהדרין צד, א. וראה מחזור ויטרי בכל זה.

13) וכמבואר גם ברמב"ם (הל' מלכים פ"ב הי"א) שקאי על ימות המשיח – רק שלשיטתו ה"ז משל וקאי על אר"ה (ע"פ לקו"ש שם).

14) ישע"י יא, ו.

מוקדש לזכות

ר' **יעקב מיכאל הלוי בן עלקא** וזוג' מרת **אסתר** בת בלומה גוטה שיחיו וילדיהם: **מיכל, נחמה, יוסף יצחק הלוי, חנה ומנחם מענדל הלוי שיחיו גינזבורג** ולזכות זקניהם: מרת **עלקה תחי' בת רייזל** ומרת **בלומה גוטה תחי' בת נחה** לברכה והצלחה בכל המצטרך בגשמיות וברוחניות, ולקבל פני משיח צדקנו ותיכף ומיד ממש

צריכים לעשות שלום ולילך בדרך הטבע¹⁶, מכל-מקום מאחר ששמע מישע"י נביא ה' בשם הקב"ה "כה אמר ה' אל תירא וגו' והפלתיו בחרב בארצו"¹⁷ בטח בה' לגמרי, עד שהלך לישון על מטתו, וערבה לו שנתו מצד בטחון זה, והקב"ה עשה המלחמה כמ"ש¹⁸ "ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור וגו'".

ובזה ישנה ההוראה מחזקי':

כשם שחזקי', ששמו הוא חזוקה י-ה¹⁹, לא התפעל ולא התחשב בכל מחנה אשור שביניהם נמצאו גם... רבנים²⁰, ואכן אצלם ה' הרוב כפי שהגמ' מספרת בסנהדרין²¹, אלא חזקי' שמע מה שישע"י הנביא אמר לו, שישע"י נדמה להם כמשה – עד"ז צריך כאו"א לבטוח בביאת המשיח בבטחון גמור בלי שום פקפוק,

ובאופן ד"אחכה לו בכל יום"²² שמחר ממש יבוא משיח – גם כשמצד "חשבונות" של שכל [וטבע] אינו רואה שום מקור לזה, ובטחון זה עצמו ימהר ויחיש את ביאתו, בקרוב ממש.

15) איכ"ד פתיחתא ל. שם פ"ד, טו.

16) סנהדרין כו, א.

17) מ"ב יט, ו-ז. ישע"י לז, ו-ז.

18) מ"ב שם, לה. ישע"י שם, לו.

19) כ"ה בהנחה. וראה סנהדרין צד, א (ובחדא"ג

מהרש"א שם): שחזקו י"ה.

20) כמדומה שאמר כ"ק אד"ש "מהסנהדרין" – המניח.

21) סנהדרין כו, א.

22) עיקר ה"ב מה"ג עיקרים.

אם אין לו רבי - איך תהי' לו שייכות עם השכינה?

תרגום חפשי ללשון הקודש - בעריכת מערכת "יחי המלך"*

א. בפירושו על הפסוק "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וגו'" - מעתיק רש"י התיבות: "ותצא אש" - ומפרש: "רבי אליעזר אומר לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן וגו'".

[.]. ההוראה לכאורה מפירושו רש"י זה בעבודת האדם ע"פ "יינה של תורה":

ישנם הטוענים (מסתמא לא במסיבה זו): לשם מה צריכים רבי?

וכידוע המכתב של הרבי (מהורש"ב) נ"ע² בנוגע לזה, דישנם הטוענים בשביל מה זקוקים לממוצע ביניהם להקב"ה - הוא למדן, תלמיד חכם וכו', ובעצמו מספיק "גדול" כדי להתעסק עם הקב"ה בלי ממוצע, ואינו זקוק לרבי!...

באם יש לו שאלה בדין - הרי יש לו גמרא, ובאם הגמ' מאריכה יותר מדי - יש לו שו"ע עם הלכות ברורות, "באר היטב" וכו'; ומה שקשה על היראת שמים (כיצד תהי' לו)? הרי לזה ישנו הרמב"ם, "חובת הלבבות" ועוד הרבה ספרים; לשם מה הוא זקוק לרבי, זה כלל לא חסר לו?

- כל העולם כולו זה הקב"ה והוא, ואין עוד. זוהי כל המציאות: הקב"ה - "יש האמיתי", הוא - "יש הנברא", ו"אין" באמצע - ביניהם אין אף מציאות!

וממשיך לטעון, שאמנם לפני מתן תורה ועד להקמת המשכן היו זקוקים להגיע למשה, מכיון שרק משה הי' יכול לקבל את התורה בסיני, "משה קיבל תורה מסיני"³, ודוקא הוא יכול הי' להקים את המשכן ולהמשיך את ה"ושכנתי בתוכם"⁴ - (להוריד את השכינה) לארץ,

[כמבואר בארוכה במאמר ההילולא⁵, ש(לאחרי שנסתלקה השכינה לרקיע השביעי ע"י החטאים) באו ששה צדיקים והורידו את השכינה עד לרקיע הא', ורק משה רבינו (שהי' השביעי) פעל ה"ושכנתי בתוכם" והוריד את השכינה מרקיע הא' לארץ⁶]

(*) קיצור משיחה זו הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א ונדפס בלקו"ש ח"ב ע' 49 ואילך. כאן הבאנו תרגום מהשיחה שנדפסה בשיחות קודש תשכ"ו ע' 375 ואילך (הנחה בלתי מוגה) בתוספת מס' קטעים והערות מלקו"ש שם. כמו-כן הוספנו אי אלו קטעים קצרים ע"פ הנחה נוספת משיחה זו שרשם הרה"ת שד"ב הלוי שי' וולפא מיד לאחרי ההתוועדות. (1 פרשתנו י, ב.

(2) כ"ה בהנחה (הרנ"ע). וראה סה"ש תורת שלום ע' 194 - הובא גם (לענין המבואר כאן) בשיחות קודש תשי"ב (הוצאת תש"ס) ע' 168. ע"ש.

(3) אבות רפ"א.

(4) תרומה כה, ח.

(5) המשך "באתי לגני" ה"שית" בתחלתו.

(6) שהש"ר פ"ה, א, ושי"נ.

שסוף-כל-סוף ימצאו עשרה מישראל ש"יתעקשו"...

ע"פ האמור לעיל ע"ד הדגשת ענין הגאולה (במיוחד) בזמן זה - מתעוררת תמיהה הכי גדולה: **היתכן שמבלי הבט על כל הענינים - עדיין לא פעלו ביאת משיח צדקנו בפועל ממש!?!... דבר שאינו מובן כלל וכלל!**

ותמיהה נוספת - שמתאספים עשרה (וכו"כ עשיריות) מישראל ביחד, ובזמן זכאי בנוגע להגאולה, ואעפ"כ, אינם מרעישים לפעול ביאת המשיח תיכף ומיד, ולא מופרך אצלם, רחמנא ליצלן, שמשיח לא יבוא בלילה זה, וגם מחר לא יבוא משיח צדקנו, וגם מחרתיים לא יבוא משיח צדקנו, רחמנא ליצלן!!

גם כשצועקים "עד מתי" - ה"ז מפני הציווי כו', ואילו היו מתכוונים ומבקשים וצועקים **באמת**, בודאי ובודאי שמשיח כבר הי' בא!!

מה עוד יכולני לעשות כדי שכל בני ירעישו ויצעקו באמת ויפעלו להביא את המשיח בפועל, לאחרי שכל מה שנעשה עד עתה, **לא הועיל**, והראי', שנמצאים עדיין בגלות, ועוד ועיקר - בגלות פנימי בעניני עבודת השם.

הדבר היחידי שיכולני לעשות - למסור הענין אליכם: **עשו כל אשר ביכלתכם - ענינים שהם באופן דאורות דתוהו, אבל, בכלים דתיקון - להביא בפועל את משיח צדקנו תיכף ומיד ממש!**

ויה"ר שסוכ"ס ימצאו עשרה מישראל ש"יתעקשו" שהם מוכרחים לפעול אצל הקב"ה, ובודאי יפעלו אצל הקב"ה - כמ"ש "כי עם קשה עורף הוא (למעליותא, ולכן) וסלחת לעווננו ולחטאתנו ונחלתנו" - להביא בפועל את הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

וכדי למהר ולזרז עוד יותר ע"י הפעולה שלי - אוסיף ואתן לכאור"א מכם שליחות-מצוה ליתן לצדקה, ו"גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה".

ואני את שלי עשיתי, ומכאן ולהבא תעשו אתם כל אשר ביכלתכם.

ויה"ר שימצא מכם אחד, שנים, שלשה, שיטכסו עצה מה לעשות וכיצד לעשות, ועוד והוא העיקר - שיפעלו שתהי' הגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש, תיכף ומיד ממש, ומתוך שמחה וטוב לבב.

(משיחת כ"ח ניסן ה'תנש"א - מוגה)

כשיאמרו בפשיטות ובלו שום פקפוק - זה יתקבל!

ישנם הטוענים שלא כל מוחא סביל דא לקבל ענין הנ"ל - שלכאו"א מאיר הארת המשיח, ואדרבה, ע"י שמיעת ענין כזה יתבלבלו וכו'.

אמנם באמת אינו כן, כי כבר נשתנה המצב, וכבר בא הזמן שגם ה"חוצה" יכול לקבל ענין זה, ורק צריכים להסיר הפחדים אצל אלו שצריכים להביא ענין זה לה"חוצה", וכשיאמרו את הענין בפשיטות (בלי שום פקפוק) - ע"י שיחזקו האמונה שלהם עצמם - יתקבלו הדברים אצל השומעים, ויפעלו פעולתם.

(משיחת אחרון של פסח ה'תשל"ב - מוגה. נדפס בלקו"ש ז"ע ע' 273-275)

כאשר הוא יחפוץ בכך באמת - הוא יפעל זאת!

כאשר הוא יחפוץ בכך באמת, ויתכוון לזה בפשטות ללא שום פשט'לאך אלא פשוט בגשמיות: שיבוא משיח - יהודי, נשמה בגוף, כפי שהרמב"ם אומר שמש"ח יהיה יהודי הוגה בתורה ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה כו', הנה אף שהענין לא הגיע עדיין למוחין ומדות וכל שכן למחשבה דיבור ומעשה, אלא ברצון בלבד, בכל זאת "רצון יראיו יעשה" - הוא יפעל זאת!

באם כל בני ישראל יתדברו ביניהם ויצעקו שהם רוצים שמש"ח יבוא, אזי הוא יבוא מיד, "כהרף עין", ללא הבט על כך שזה בלילה ושאר הענינים המובאים בגמ', אלא כפסק הרמב"ם ש"ישראל עושים תשובה ומיד הן נגאלין", וכמבואר בספרים שמש"ח כבר ישנו, רק שצריך להאיר אצלו המקיף דח"י, ותיכף כשיאיר תהי' הגאולה השלימה במהרה בימינו.

(משיחת אחרון של פסח ה'תשט"ז - בלתי מוגה)

עבודה חדשה ומיוחדת שהיא בבחי' "קדשי שעה"

[. .] בדורנו זה ישנה עבודה חדשה ומיוחדת, שהיא בבחי' "קדשי שעה" - היינו, שכאו"א מישראל צריך להתכונן בעצמו ולהכין את הסביבה כולה לקבלת פני משיח צדקנו.

דהנה, עבודת ההכנה לביאת משיח צדקנו לא היתה שייכת כל כך לפני עשר שנים (וכיו"ב), והראוי - שמש"ח צדקנו לא בא במשך תקופה הנ"ל. ואילו בימינו אלו שייך ענין זה ביותר (ולכן, הרי זה "קדשי שעה"), כי משיח צדקנו בא בקרוב ממש, והראוי - שהרי "אחכה לו בכל יום שיבוא" וכפי שאומרים בכל תפלה (כמה פעמים בכל יום) "ותחזינה עינינו בשובך לציון" - ואין ענין יוצא מידי פשוטו.

(משיחת אחרון של פסח ה'תשמ"ב - בלתי מוגה)

אבל לאחרי מתן-תורה - כבר יש לו לבד את כל התורה ואינו צריך אף אחד, יש לו "אורייתא וקוב"ה" ובעצמו הרי הוא "ישראל", ו"ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד"⁷, וחזון מזה אין.

ב. ע"כ ישנה ההוראה מפירוש רש"י, שר' אליעזר בא ואומר שזה בכלל לא מתחיל ("ר' אליעזר קומט צו גיין און ער זאָגט אַז דאָס הייבט זיך ניט אָן") - כי כבר הי' לעולמים אצל נדב ואביהוא:

עם היות שמדרגתם של נדב ואביהוא היתה נעלית ביותר, ועד כדי כך שאמר משה לאהרן: "שהם גדולים ממני וממך"⁸, והקב"ה קראם "בקרובי" - בבחירי"⁸, בכל-זאת כיון ש"הורו הלכה בפני משה רבן" נענשו בעונש חמור ביותר בגלל העדר ה"ביטול" הראוי לרבים. ולכן מביא רש"י את שמו של בעל המאמר¹⁰ - "רבי אליעזר":

שבחים נעלים ונפלאים נאמרו על ר' אליעזר המתארים את גודל כחו וחכמתו בתורה¹¹ - ובכל זאת אמר ר' אליעזר: "האומר דבר שלא שמע מפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל".

והגמרא מספרת¹³ על ר' אליעזר, שכאשר באו לשאול את דעתו בדיון מסויים, הרי למרות שהי' כמו התורה כנתינתה מהר סיני¹⁴, ועד שאמרו על אבן שישב עלי' שהיא הר סיני¹⁵, אעפ"כ אמר ר' אליעזר שאינו יכול להשיב "מפני¹⁶ שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו¹⁷ מעולם", והרי "החולק על רבו כחולק על השכינה"¹⁸.

זאת-אומרת, למרות שהי' זה לאחרי מתן-תורה, בכל זאת אומרים "כחולק על השכינה", מאחר שגם לאחרי מ"ת זקוקים ל"אנכי עומד בין ה' אלקיכם וביניכם להגיד לכם את דבר ה'"¹⁹ - זה מוכרח להיות ע"י ממוצע²⁰, רבי, ובאם לא הרי-זה "כחולק על השכינה", ובדיוק הלשון: לא רק שחסר אצלו, אלא "חולק" - הוא נפרד מהשכינה, מהקב"ה!

ואם-כן, כיצד יתכן שתהי' לו תורה ללא רבי?!

- כי מי לנו גדול כנדב ואביהוא, ובכל זאת זה הי' כל חטאם, "לא מתו בני אהרן אלא ע"י שהורו הלכה בפני משה רבן", ועד כדי כך - שזה נוגע לא רק להם²¹, כי אם גורם להיפך הענין של גילוי השכינה בישראל.

ג. וכך זה בכל דור ודור, בכל שנה ושנה ובכל יום ויום - ש"האומר דבר שלא שמע מפי

(7) ראה זח"ג עג, א.

(8) פרש"י פרשתנו י, ג.

(9) פרשתנו שם.

(10) שלא כדרכו ברובא דרובא של פירושו.

(11) "דאח פדר"א (פ"ב): יכול אתה לומר דברי תורה יותר ממה שקבלו מסיני. ובשהש"ר (עה"פ לריח שמניך טובים - א, ג): האבן הזאת (שישב עלי' ר"א) דומה להר סיני, וזה (ר"א) שישב עלי' דומה לארון הברית. ובאבות (פ"ב מ"ט): בור סוד שאינו מאבד טיפה. ועוד" (הערה 14 בלקו"ש שם).

(12) ברכות כז, ב.

(13) יומא טו, ב. סוכה כז, ב.

(14) ראה פרד"א שהובא בהערה 12.

(15) שהש"ר שם.

(16) יומא טו, ב. ועוד.

(17) רבי יוחנן בן זכאי. וראה 'התוועדות' תשמ"ב ח"ג ע' 1539. תשד"מ ח"א ס"ע 107.

(18) סנהדרין קי, א.

(19) ואתחנן ה, ה (בהשמטת תיבת "אלקיכם").

(20) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 6. חכ"ו ע' 7. וראה גם ב"יחי המלך" גליון תשי"ט ע' 3 ואילך.

(21) "להעיר גם מתניא פ"ב" (הע' 31 בלקו"ש שם).

רבו גורם לשכינה כו", כי אם אין לו רבי לא יתכן שתהי' לו שכינה ("אויב ער האָט קיין רבין ניט – קען ער ניט האָבן שכינה!")

הרי בכל דור ישנו אחד שהוא כמו משה רבינו שאמר על עצמו "אנכי עומד בין ה' אלקיכם וביניכם"²², ואם מישהו לא בטל אליו, אפי' אם יהי' צדיק כנדב ואביהוא שרש"י אומר עליהם שהיו במדריגה ד"בן בית" אצל הקב"ה, בכל זאת, כיון שעשו דבר – אע"פ שהי' דבר טוב – אבל זה הי' בלי לשאול את רבם – משה, הגיעה להם עונש מיתה וזה הי' "כחולק על השכינה".

[. וכן"ל מר' אליעזר ש"האומר דבר שלא שמע מפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל", אף שר' אליעזר הי' כל כך גדול בתורה, "בור סוד שאינו מאבד טיפה"²³, בכל זאת "לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם".

ומה שטוען שאין לו רבי – הנה לכל לראש הגדר דרבו הוא "אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת"²⁴, ואפילו כשלומד עמו בענין "זוהמא ליסטרוו"²⁴ (כפ גדולה שמסלקין בה זוהם הקדירה והקלחת לצדדין²⁵) הוא גם כן נקרא רבי שלו, וצריכה להיות אצלו ענווה על-דרך ענותנותו של משה רבינו.

ומלבד זאת, הרי באם אין לו רבי – לא יכולה להיות לו שייכות עם השכינה!

וענין זה נוגע לכאור"א, עד שרש"י מכניס זאת בפירושו ב"פשוטו של מקרא", ולומדים את זה אפילו עם ילד בחדר.

(תרגום חפשי משיחת ש"פ שמיני ה'תשכ"ו – בלתי מוגה)

(22) ראה סה"ש תורת שלום ע' 158. (24) ב"מ לג, א. וראה אבות פ"ו, ג.

(23) אבות שבהע' 12. (25) פרש"י ב"מ שם. וראה סה"ש תשמ"ז (ש"ל ע"י

ועד הנחות הת') ח"ג ע' 856 ואילך.

לא להתבייש לצאת בריקוד בגלל הנסים גלויים!

א. כשרואים את הנסים שהקב"ה עושה – מעורר זה עוד יותר ביהודי, את ההכרה שהקב"ה הוא בורא העולם ומנהיגו, ושהוא עושה תמיד נסים לבני, ו"הקדוש ברוך הוא מצילנו מידם" מאלה ש"עומדים עלינו".

ובפרט שהנסים העכשוויים מזכירים ומחזקים את הרגש אצל יהודי "לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים", וש"לא את אבותינו בלבד גאל הקב"ה ממצרים אלא אף אותנו גאל עמהם" – גאולת מצרים היא ההתחלה וכולל את כל הגאולות (אפילו גם גאולה ד"גאלנו מן הצרות הבאות עלינו כו"), כנ"ל.

ועבור זה נותנים שבח והודאה, "יודו לשמך"¹, "למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו הוציאנו מעבדות לחירות מיגון לשמחה כו",

ועוד וג"ז עיקר: האופן העיקרי בו יהודי "מקבל" ("נעמט אויף") את הנסים ופועל

(1) תהלים קמ, יד.

שהקב"ה יוסיף עוד יותר נסים – הוא ע"י זה שמוסיף בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור, כולל – מצות תפילין (שהוא הרי אות וזכר ליציאת מצרים²) – והוקשה כל התורה כולה לתפילין³ – שע"י נפעל "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"⁴, עד שאוה"ע מעוררים את בני"ה שהצלחתם בעבר ובעתיד (עוד יותר) היא בגלל ש"שם ה' נקרא עליך", וגם – "יודו לשמך".

ובלימוד התורה עצמו – במיוחד בלימוד פנימיות התורה, שע"י נפעל "אתי מר" דא מלכא משיחא"⁵, "אראנו נפלאות" בגאולה האמיתית והשלימה.

ונוסף על עבודת עצמו, צריך גם להשפיע על עוד יהודים, ע"י הפצת התורה והיהדות והפצת המעינות חוזה, כולל ובמיוחד – אצל יהודים אלו שיוצאים עתה (ביציאת "מצרים") מהמדינה היא.

ב. ויהי רצון שהקב"ה יעזור לכל יהודי שיהי' לו את ה"עינים לראות ו(במילא) אזנים לשמוע" ו"לב לדעת"⁶ – לראות את "המסות הגדולות אשר ראו עיניך האותות והמופתים הגדולים ההם"⁷, את הנסים הגלויים שקורים בכל יום,

ובפרט שאוחזים כבר לאחר "ארבעים שנה"⁸ שנמצאים במדבר העמים (דגלות), במצב של "ארבעים שנה) אקוט בדור"⁹, ואוחזים כבר ב"יבואו אל מנוחתו"¹⁰, בארץ הקודש וירושלים¹¹, עד "שלם", שלימות המנוחה – בגאולה האמיתית והשלימה,

ובמילא מובן, שבני"ה מוכנים כבר לכך, ויש להם כבר את ה"לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע" [כמו שהי' בשנת הארבעים לאחר יציאת מצרים, שכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות].

ואפילו אם ישנו עוד יהודי שצריך להסביר לו עד שיראה את הנסים (כיון שהוא עדיין לא הבחין ושם לב ("פאנאדער-געקליבן")) – הרי זה בא באופן הכי קל, בדרכי נועם ובדרכי שלום ובשמחה ובטוב לבב, מספיק שיעוררוהו על כך פעם אחת.

ויה"ר שלא יצטרכו לדבר ולספר אחד לשני על הנסים, כיון שכל אחד יראה ורואה זאת בגלוי, מראה באצבעו ואומר זה¹², ומכיר ומודה לה' על הנסים,

עד שהוא לא מתבייש לצאת בריקוד בגלל הנסים גלויים!

כיון שהוא לא משלה את עצמו שאין מה לרקוד ולהרעיש ("שטורעמען") על הנסים שהקב"ה מראה, אלא אדרבא: הוא בא לידי הכרת האמת לאמיתו, (א) שהקב"ה מראה נסים גלויים, (ו-ב) שצריך להיות על כך בשמחה גדולה.

(קטעים משיחת כ"ו ניסן ה'תנש"א, בעת ה"יחידות" – מוגה, תרגום מאידית)

(2) ס"פ בא. (8) ולהעיר שכבר עברו ארבעים שנה מעת הסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר בשנת ה'ש"ת, כמדובר כמ"פ. (3) קידושין לה, א. (4) תבוא כח, י. ברכות ו, סע"א. (5) אגה"ק הידועה הבעש"ט – נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ. (9) תהלים צה, י. (10) שם, יא. (11) פרש"י שם. (12) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב. (6) תבוא כט, ג. (7) שם, ב.